

ПРИРОДНИ ПОЈАВИ НА ПЛАНИНАТА БЕЛАСИЦА

Глигорије Цилвициев

Институт за географија, Природно-математички факултет, Скопје
e-mail: gligorije.val@gmail.com

Планината Беласица претставува типичен хорст кој се издигнува помеѓу трите држави: Македонија, Грција и Бугарија. Ориентирана е во правец исток-запад (напореднички правец) со вкупна должина од 65 km. Најголем процент од својата територија и припаѓа на Република Грција 45%, на Република Македонија и припаѓаат 35%, додека 20% и припаѓаат на Република Бугарија (Цанков Ц, Стојанов К.2005). Од соседните планини Беласица на исток е одделена со долината на реката Струма, Струмичката и Петричката Котлина на север, на запад со долината на Анска Река, а на југ со Дојранската и Серската Котлина. Нејзиниот највисок врв е Радомир (2.029 m) кој се наоѓа на границата помеѓу Бугарија и Грција.

На планината Беласица од генетските типови во потполност доминира флувијалниот, односно флувиоденудациониот релјеф. Во нејзиното подножје, т.е. долж рабните делови со Струмичката Котлина силно е изразен и флувиоакумулативниот релјеф. Тоа се огромни количества наносен речен материјал во форма на купести возвишенија-плавини (Колчаковски Д., 2006). Како посебно значајни појави на планината Беласица се тектонските водопади, меѓу кои најкарактеристични се:

Смоларскиот водопад се наоѓа во долниот тек на Смоларска Река, десна притока на реката Струма, на надморска висина помеѓу 480-520 m, во реонот на селото Смолари. Вкупната височина на вертикалниот отсек на Смоларскиот водопад изнесува 39,5 m. Водопадот е тектонски предиспониран со раседна структура, која лежи попречно на правецот на течењето на водата на Смоларска Река. На дното на водопадот е формиран циновски лонец, чија должина во правец на течењето на речната вода изнесува 5 m, ширината му е 11 m, а длабочината се движи од 0,5 до 0,7 m. (Василевски Д. 2003).

Колешинскиот Водопад е тектонски водопад на реката Баба на северната страна на планината Беласица на 450 м.н.в. Изграден е во дволискунски гнајсолики гранити со висина на вертикалниот отсек од 17 m. Самиот отсек кај овој водопад е поделен на два дела и тоа прво се јавува отсек со височина од 2.5 m, над кој се јавува уште еден поголем со височина од 14,5 m. Двата споменати отсеци кои се одделени со циновски лонец чинат една целина. Циновскиот лонец е со должина од 4,1 m, ширина од 5 m, а најголемата длабочина се движи од 0,4 m налето до 0,6 m напролет.

Ѓаволскиот Водопад, кој за разлика од останатите кои се наоѓаат на северната

страна на планинскиот масив, овој водопад се наоѓа на западната страна на Беласица. Ѓаволскиот Водопад како и останатите има тектонско потекло, а е изграден на Калдрма Дере или попозната како една од притоците кои ја формираат Башибоска Река. Вкупниот вертикален отсек на водопадот изнесува 17 m. Самиот водопад има изградено циновски лонец со димензии 2,7 m ширина и 6,5 m должина во правец на течението на реката, како и длабочина од 2,3 m.

Освен по водопадите, интересна природна појава која се наоѓа на северната страна на Беласица се термалните извори во близина на селото Банско. Најпознат извор е „Парило“ со температура на водата од 71⁰C. Овие термални води се користеле уште од античкиот период за што сведочат и археолошките локалитети околу самите извори, а таквите извори и денеска се користат, за рехабилитација, а најпозната бања е „Бања Банско“.

Оваа планина е богата и со бројни карпести (денудациони) форми во вид на чашки, корита, остенци, прозорци итн. Таквите интересни форми се среќаваат во најголем дел на западната падинска страна од 400 м.н.в., па се до највисокото планинско било. Настанати се како резултат на физичките и хемиските влијанија врз гнајсните карпи, како и селективната ерозија на овие карпести маси. Населението кое што живее во овој дел од планината Беласица на таквите карпести форми им дало и свои имиња како: Мокра Карпа, Змеј, Тигар, Камила, Копа со сено, Троножец и др.

Богатството на оваа планина се сите овие природни појави, кои ги има во голем број. Нема планина во Р.Македонија на која што има толку многу хидро-морфолошки форми (водопади). Термалните извори кои се со највисока температура, како и карпестите форми, во целост го надополнуваат природниот потенцијал кој го има оваа планина. Нивното проучување и заштита се основниот темел, за истите да ги зачуваме за наредните генерации.

Литература:

Василески Д. (2003): Смоларски Водопад; АД Напредок; Тетово

Колчаковски Д. (2006): Физичка географија на Република Македонија; Скопје

Колчаковски Д. (2006): Геоморфологија; Скопје

Цанков Ц, Стојанов К. (2005): Морфоструктурни особености на Беласишката линејна комплексна хорстова планинска морфоструктура; Зборник од третиот конгрес на географите во Република Македонија; стр. 103-109; 15-16 Октомври, Скопје